

Bērnu drošības izglītības iestādēs tiesiskais regulējums

Laila Grāvere
Tiesībsarga biroja
Bērnu tiesību nodaļas vadītāja

Bērna tiesību uz drošību avoti:

1. Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
2. ANO Konvencija par bērna tiesībām
3. Latvijas Republikas Satversme
4. Bērnu tiesību aizsardzības likums
5. Izglītības likums un uz tā pamata izdotie tiesību akti
6. Civillikums.

Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 3.pants:

“Nevienu cilvēku nedrīkst pakļaut spīdzināšanai vai cietsirdīgi vai pazemojoši ar viņu apieties vai sodīt.”

ANO Konvencijas par bērna tiesībām

6. panta 2.daļa:

“Dalībvalstis nodrošina bērna izdzīvošanu un attīstību maksimālā iespējamā apjomā.”

37.panta a punkts: “Dalībvalstis nodrošina, lai neviens bērns netiktu pakļauts spīdzināšanai vai citiem nežēlīgiem, necilvēcīgiem vai cieņu pazemojošiem apiešanās vai soda veidiem. “

Latvijas Republikas Satversmes 110. pants:

Valsts aizsargā un atbalsta laulību — savienību starp vīrieti un sievieti, ģimeni, vecāku un bērna tiesības.

Valsts īpaši palīdz bērniem invalīdiem, bērniem, kas palikuši bez vecāku gādības vai cietuši no varmācības.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 7.pants:

“Katram bērnam ir neatņemamas tiesības uz dzīvības un attīstības aizsardzību.”

9.panta otrā daļa:

“Pret bērnu nedrīkst izturēties cietsirdīgi, nedrīkst viņu mocīt un fiziski sodīt, aizskart viņa cieņu un godu.”

Vardarbības jēdziens

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 1.pants:

- 10) **seksuāla vardarbība** — bērna iesaistīšana seksuālās darbībās, ko bērns nesaprot vai kam nevar dot apzinātu piekrišanu;
- 11) **fiziska vardarbība** — bērna veselībai vai dzīvībai bīstams apzināts spēka pielietojums saskarsmē ar bērnu;
- 12) **emocionāla vardarbība** — bērna pašcieņas aizskaršana vai psiholoģiska ietekmēšana (draudot viņam, lamājot, pazemojot viņu vai citādi kaitējot viņa emocionālajai attīstībai)

Izglītības iestādes kompetence un atbildība(1)

Izglītības likuma 55.panta 8.punkts:

“Izglītojamam ir tiesības uz dzīvībai un veselībai drošiem apstākļiem izglītības iestādē un tās organizētajos pasākumos”

Izglītības likuma 14.panta 21.punkts:

“Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā nodrošināma izglītojamo (..) drošība izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos”

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 68.panta otrā daļa:

“Kārtības uzturēšana šajās iestādēs nodrošināma ar iekšējās kārtības noteikumiem, kuri atbilst likuma prasībām un neaizskar bērna cieņu”

Izglītības iestādes kompetence un atbildība(2)

Ministru kabineta 2009.gada 24.novembra noteikumi
Nr.1338 “**Kārtība, kādā nodrošināma izglītojamo
drošība izglītības iestādēs un to organizētajos
pasākumos**”

Izglītības iestādes vadītājs izglītojamo drošības jautājumos:

- plāno un **organizē izglītojamo drošības pasākumus** izglītības iestādē un tās rīkotajos pasākumos (3.2.);
- **organizē izglītojošus pasākumus** par izglītojamo drošību, tai skaitā vardarbības un ievainojumu profilakses jautājumos (3.4.);

Izglītības iestādes kompetence un atbildība(3)

- nodrošina izglītojamam, kurš apdraud savu vai citu personu drošību, veselību vai dzīvību, mācības citā telpā sociālā pedagoga, izglītības psihologa vai cita pedagoga klātbūtnē (5.¹ 2.);
- rīkojumā nosaka atbalsta personāla pienākumus, lai veicinātu turpmāko sadarbību ar izglītojamo un vecākiem un izstrādātu atbalsta pasākumus atbilstoši izglītojamā vajadzībām un situācijai (5.¹4.);
- ja izglītojamā uzvedībā nav uzlabojumu un vecāki nevēlas sadarboties ar izglītības iestādi, bet situācijas risināšanā vēlas iesaistīt citus speciālistus, vadītājs šo informāciju nosūta attiecīgajai pašvaldībai (5.²).

Izglītības iestādes kompetence un atbildība(4)

Iekšējās kārtības noteikumi nosaka:

- izglītojamo uzvedības noteikumus izglītības iestādē, tās teritorijā un izglītības iestādes organizētajos pasākumos (6.1.) un atbildību par iekšējās kārtības noteikumu neievērošanu (6.6.);
- izglītojamā rīcību, ja izglītojamais kādas personas darbībā saskata draudus savai vai citu personu drošībai (6.4.);
- vadītāja un pedagogu rīcību, ja tiek konstatēta fiziska vai emocionāla vardarbība pret izglītojamo (6.5.)

Izglītības iestādes kompetence un atbildība(5)

Izglītības likuma 30.panta pirmā daļa:

Izglītības iestādes vadītājs atbild par izglītības iestādes darbību un tās rezultātiem, par šā likuma un citu izglītības iestādes darbību reglamentējošo normatīvo aktu ievērošanu.

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 201.⁶⁶ pants:

Par izglītojamo drošības noteikumu pārkāpšanu izglītības iestādēs un to organizētajos pasākumos — izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu izglītības iestādes darbiniekam no divdesmit pieciem līdz piecdesmit latiem, bet izglītības iestādes vadītājam — no piecdesmit līdz divsimt latiem. Par atkārtotību – bargāks sods.

Izglītības iestādes kompetence un atbildība(6)

201.⁶⁴ pants. Izglītības iestādes vai izglītības institūcijas vadītāja pienākumu nepildīšana

Par izvairīšanos pildīt normatīvajos aktos noteiktos izglītības iestādes vai izglītības institūcijas vadītāja pienākumus — uzliek naudas sodu izglītības iestādes vai izglītības institūcijas vadītājam no piecdesmit līdz divsimt latiem.

201.⁶⁵ pants. Izglītojamo tiesību pārkāpšana

Par normatīvajos aktos noteikto izglītojamo tiesību pārkāpšanu — uzliek naudas sodu izglītības iestādes vai izglītības institūcijas vadītājam no piecdesmit līdz divsimt latiem.

Administratīvo pārkāpumu lietas izskata Izglītības kvalitātes valsts dienests – LAPK 236.⁹ pants

Izglītības iestādes kompetence un atbildība(7)

Skolas rīcību, kas saistīta ar iekšējās kārtības nodrošināšanu, var pārsūdzēt tiesā bez apstrīdēšanas augstākā iestādē, jo skola kā izglītības iestāde ir patstāvīga izglītības programmu izstrādē un īstenošanā, kā arī darbinieku izraudzīšanā un normatīvo aktu ievērošanā.

(Administratīvās apgabaltiesas 30.12.2010. spriedums lietā Nr.A42877309 AA43-2591-10/10)

Izglītojamā pienākumi un atbildība (1)

Izglītības likuma 54.pants. Izglītojamā pienākumi

Izglītojamā pienākumi ir šādi:

- 2) ievērot izglītības iestādes iekšējās kārtības noteikumus un ar savu rīcību nediskreditēt izglītības iestādi;
- 4) ievērot pedagogu, izglītojamo un citu personu tiesības un intereses;
- 5) nepieļaut emocionālu un fizisku vardarbību;
- 6) neapdraudēt savu un citu personu veselību, drošību un dzīvību

Izglītojamā pienākumi un atbildība (2)

Atbildību par iekšējās kārtības noteikumu neievērošanu nosaka izglītības iestāde. Piemēram:

1. Mutisks aizrādījums, individuālas pārrunas;
2. Rakstiska piezīme dienasgrāmatā;
3. Paskaidrojums un pārrunas ar klases audzinātāju;
4. Paskaidrojums, jautājumu risina sociālais pedagogs, psihologs;
5. Paskaidrojums un pārrunas kopā ar vecākiem;
6. Brīdinājums direktora rīkojumā;
7. Rājiens direktora rīkojumā;
8. Izskata pārkāpumu pedagogiskās padomes sēdē un ierosina iesaistīt pašvaldības policiju.

Izglītojamā pienākumi un atbildība (3)

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošana

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 12.¹ pants:

Nepilngadīgajiem vecumā no 11 līdz 18 gadiem, ja viņi izdarījuši pārkāpumu, par kuru likumā paredzēta administratīvā atbildība, var piemērot audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus.

Likums Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem

Par pārkāpumu var piemērot (6.pants; 7.pants, 14.pants):

- Izteikt brīdinājumu;
- Uzlikt par pienākumu atvainoties cietušajām personām, ja tās piekrīt tikties ar vainīgo;
- Nodot bērnu galvojumā vecākiem vai aizbildņiem;
- Uzlikt par pienākumu ar savu darbu novērst radītā kaitējuma sekas;
- Uzlikt par pienākumu atlīdzināt nodarīto zaudējumu;
- **Noteikt uzvedības ierobežojumus.**
- Papildus var uzlikt par pienākumu ārstēties no atkarības, ja tā bijusi par pamatu pārkāpuma izdarīšanai.

Izglītojamā pienākumi un atbildība (4)

Uzvedības ierobežojumi, kurus var piemērot Administratīvā komisija uz laiku no 30 dienām līdz 1 gadam:

- uzlikt par pienākumu piedalīties sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmās;
- uzlikt par pienākumu turpināt pamatzglītības iegūšanu;
- uzlikt par pienākumu ierasties uz konsultāciju pie psihologa, ārsta vai cita speciālista.

Izglītojamā pienākumi un atbildība (5)

Bērna saukšana pie administratīvās atbildības

LAPK 167.pants. Sīkais huligānisms

Par sīko huligānismu, tas ir, lamāšanos ar necenzētiem vārdiem sabiedriskās vietās, apvainojošu uzmākšanos un citām tamlīdzīgām darbībām, kas traucē sabiedrisko mieru un kārtību, — uzliek naudas sodu no piecdesmit līdz divsimt piecdesmit latiem.

LAPK 167.² pants. Maznozīmīga miesas bojājuma tīša nodarīšana

Par maznozīmīga miesas bojājuma, tas ir, miesas bojājuma, kas izraisījis īslaicīgas, maznozīmīgas sekas, bet nav izraisījis veselības traucējumu vai vispārējo darbību zaudējumu, tīšu nodarīšanu — uzliek naudas sodu no simt piecdesmit līdz trīssimt latiem.

Vecāku pienākumi un atbildība (1)

Civillikuma 177.pants:

Līdz pilngadības sasniegšanai bērns ir vecāku aizgādībā.

Aizgādība ir vecāku tiesības un pienākums rūpēties par bērnu.

Rūpes par bērnu nozīmē viņa aprūpi, uzraudzību un tiesības noteikt viņa dzīvesvietu.

Bērna **aprūpe nozīmē** viņa uzturēšanu, kopšanu, izglītošanu un **audzināšanu**.

Vecāku pienākumi un atbildība (2)

Vecāku saukšana pie administratīvās atbildības

Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodeksa 173.pants:

- (1) Par bērna **aprūpes pienākumu nepildīšanu** vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu līdz simt latiem.
- (2) Par tādu pašu nodarījumu, ja tā rezultātā bērns vecumā līdz 16 gadiem **izdarījis sīko huligānismu** vai **atradies dzērumā**, vecākiem vai personām, kas viņus aizstāj, izsaka brīdinājumu vai uzliek naudas sodu no piecdesmit līdz simt piecdesmit latiem.
- (3) Par šā panta pirmajā vai otrajā daļā paredzēto nodarījumu, ja tas izdarīts atkārtoti, uzliek naudas sodu no simt piecdesmit līdz divsimt piecdesmit latiem.

Vecāku pienākumi un atbildība (3)

ANO Konvencijas par bērna tiesībām 18.panta 1.punkts:
„Dalībvalstis dara visu iespējamo, lai nodrošinātu tāda principa atzīšanu, saskaņā ar kuru **abiem vecākiem ir kopīga un vienāda atbildība par bērna audzināšanu un attīstību**. Vecāki vai attiecīgajos gadījumos likumīgie aizbildņi ir galvenās personas, kas atbildīgas par bērna audzināšanu un attīstību.(..)”

Pašvaldības pienākumi un atbildība (1)

Likuma “Par pašvaldībām” 15.panta 23.punkts:

Pašvaldības autonomā funkcija: īstenot bērnu tiesību aizsardzību attiecīgajā administratīvajā teritorijā.

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 26.panta trešā daļa:

Atkarībā no bērna vecuma pašvaldība palīdz ģimenei, it īpaši trūcīgai ģimenei, bērna audzināšanā un izglītošanā, arodapmācībā, darba un dzīvokļa meklējumos.

Pašvaldības pienākumi un atbildība (2)

Bērnu tiesību aizsardzības likuma 58.pants

(1) Likumpārkāpumu profilakses darbu ar bērniem veic pašvaldība sadarbībā ar bērnu vecākiem, izglītības iestādēm, valsts policiju, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm.

(2) Pašvaldība profilakses lietu iekārto un uzvedības sociālās korekcijas un sociālās palīdzības programmu izstrādā katram bērnam, kurš:

6) vairāk nekā divas reizes izdarījis Administratīvo pārkāpumu kodeksā paredzētās prettiesiskās darbības;

7) ubago, klaiņo vai veic citas darbības, kas var novest pie prettiesiskas rīcības.

Piemērs

Tiesībsargs saņēma 6.klases skolnieces mātes iesniegumu par vienaudžu savstarpējo vardarbību skolā, kā rezultātā iesniedzējas meitai tika nodarīti miesas bojājumi – smadzeņu satricinājums, un ierosināja pārbaudes lietu. Pārbaudes gaitā noskaidrots, ka arī meitenes klasesbiedri ir cietuši no emocionālas un fiziskas vardarbības, jo viņa regulāri apsaukājās necenzētiem vārdiem, kā arī lietoja fizisku vardarbību. Policija sākotnēji pieņēma lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu.

Piemērs (2)

- izglītības iestāde:

- * izglītojošu pasākumu organizēšana;
- * konfliktu risināšanas prasmju mācīšana;
- * rīcības vardarbības gadījumos noteikšana un īstenošana

- pašvaldība:

- * palīdzība vecākiem bērnu audzināšanā;
- * bērnu ņemšana profilaktiskajā uzskaitē;
- * sociālās uzvedības korekcijas programmas izstrādāšana un īstenošana sadarbībā ar vecākiem, izglītības iestādēm, valsts policiju, sabiedriskajām organizācijām un citām iestādēm;
- * vecāku saukšana pie administratīvās atbildības.

Piemērs (3)

- **tiesību aizsardzības iestādes** (policija):

* ekspertīzes noteikšana miesas bojājumu smaguma pakāpes noteikšanai (eksperts);

* lēmuma par kriminālprocesa uzsākšanu vai atteikumu uzsākt kriminālprocesa pieņemšana; materiālu nosūtīšana audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanai.

- **vecāki:**

* izglītības iestādes faktiskās rīcības apstrīdēšana, vienlaicīgi prasot atlīdzinājumu par personisko kaitējumu, kas nodarīts ar faktisko rīcību;

* kompensācijas par radīto kaitējumu piedziņa no vainīgo bērnu vecākiem Civilprocesa likumā noteiktajā kārtībā. Civillikuma 1635. pants: “Katrs tiesību aizskārums, tas ir, katra pati par sevi neatļauta darbība, kuras rezultātā nodarīts kaitējums (arī morālais kaitējums), dod tiesību cietušajam prasīt apmierinājumu no aizskārēja, ciktāl viņu par šo darbību var vainot.”

Paldies!

Tel: +371 67686768

Fax: +371 67244074

E-mail: laila.gravere@tiesibsargs.lv

www.tiesibsargs.lv